

Πληροφορίες για το περιβάλλον για ταξιδιώτες στην Κρήτη:

Η Κρήτη στην Ελληνική Μυθολογία (1)

(Ο Ζεύς, η Ευρώπη, ο Ηρακλής και η σχέση τους με την Κρήτη)

Μία συνεισφορά του μέλους του Δ.Σ. της NLUK *Michael Blöching*er Däumling, Mainz

Πρόλογος: Παραμύθια, θρύλοι και μύθοι -καθώς από τα παιδικά μου χρόνια ήμουν καταγοητευμένος από αυτά, ήταν αναπόφευκτο να μην “σκοντάψω” και στις “ελληνικές” ιστορίες. Βάζω το “ελληνικές” σε εισαγωγικά, καθώς οι περισσότερες “ιστορίες” προέρχονται από μία εποχή, όταν η χώρα και ο πληθυσμός της, όπως τη γνωρίζουμε σήμερα, δεν υπήρχε. Δυστυχώς δεν υπάρχουν γραπτές αποδείξεις, καθώς τα γεγονότα βρίσκονται τουλάχιστον 5.000 χρόνια πίσω. Τα αρχαιότερα κείμενα που έχουν βρεθεί είναι τα έπη του *Ομήρου* και η Θεογονία του *Ησιόδου*, την οποία ήδη ο *Ηρόδοτος* (αρχαίος Έλληνας ιστορικός) την θεωρούσε πολύ σημαντική για τους ελληνικούς μύθους των Θεών. Στις δικές μου έρευνες δεν μπόρεσα ούτε στον *Όμηρο* να βρω ακριβή στοιχεία. Η εποχή, κατά την οποία έζησε, είναι ακόμα υπό συζήτηση. Ο *Ηρόδοτος*, ο οποίος γεννήθηκε περίπου στα 480 π.Χ., υπολόγιζε ότι ο *Όμηρος* θα πρέπει να ζούσε 400 χρόνια περίπου πριν από αυτόν. Άλλες πηγές, ωστόσο, “ισχυρίζονται” ότι ο *Όμηρος* πρέπει να ζούσε την εποχή του Τρωικού Πολέμου, δηλ. περίπου στα 1200 π.Χ. Ο *Όμηρος* ανέφερε τον όρο “Έλληνες” στην *Ιλιάδα* (Β 681-685), αλλά εννοούσε τους κατοίκους της Φθίας, συνήθως αναφερόμενος στους Έλληνες χρησιμοποιούσε όρους, όπως “*Αργείοι*”, “*Δαναοί*”, “*Αχαιοί*”. Και ο *Ηρόδοτος* χρησιμοποίησε τον όρο “Έλληνες”. Οι όροι “*Γραικοί*” και οι “*Έλληνες*” στον *Αριστοτέλη*, *Μετεωρολογικά* (1 352a) αναφέρονταν στους κατοίκους της περιοχής της κεντρικής Ηπείρου (Δωδώνη, Αχελώος), και όχι στο σύνολο του πληθυσμού που ζούσε στην “Ελλάδα”. Αλλά ξεφεύγω από το θέμα, εφόσον το περιεχόμενο αυτού του ενημερωτικού φυλλαδίου θα πρέπει να είναι η “**Κρήτη στην Ελληνική Μυθολογία**”. Πέρα από αυτό θα πρέπει να επισημάνω και άλλη μία παράμετρο, η οποία δυσκόλεψε αρκετά τις έρευνές μου. Το γεγονός, δηλαδή, ότι την εποχή του *Ομήρου*, του *Ησιόδου* ή του *Ηροδότου* οι ιστορίες κατεγράφοντο μόνο εν μέρει ή καθόλου, ενώ μεταφέρονταν από “στόμα σε στόμα”. Το γνωρίζουμε από το παιδικό παιχνίδι “το χαλασμένο τηλέφωνο”. Στο τέλος βγαίνει πάντα κάτι άλλο από ό,τι ειπώθηκε στην αρχή. Κάπως έτσι γίνεται και με τους “μύθους της κλασικής αρχαιότητας”. Μπορεί σε γενικές γραμμές να είναι ίδιοι στο περιεχόμενο – παρ’όλα αυτά θα διαπιστώσετε σημαντικές διαφορές ανάλογα με τον μεταφραστή ή/και τον συγγραφέα. Αυτό δεν εξαρτάται τόσο από τους συγγραφείς των υπάρχοντων γνωστών κειμένων, όσο από την πηγή. Γι’ αυτό να έχετε κατανόηση εάν η μία ή η άλλη ιστορία δεν σας είναι τόσο οικεία -στο τέλος του ενημερωτικού φυλλαδίου θα βρείτε ακριβείς πηγές.

Τέλος:

- ⊕ Οι γνώστες της Ελλάδας, της Κρήτης και των “Μύθων της κλασικής Αρχαιότητας” σίγουρα δεν θα μάθουν εδώ κάτι καινούργιο και ας με συγχωρήσουν, εάν κάποιες φορές ξεφεύγω σε κάποια σημεία, αλλά είναι ενδιαφέρον, το πόσο συχνά και σε ποιες περιπτώσεις η Κρήτη αναφέρεται στις ιστορίες αυτές.
- ⊕ Η σειρά των “ιστοριών” δεν θέτει καμία αξίωση για χρονολογική ακρίβεια ή/και πληρότητα.
- ⊕ Γνωρίζετε και άλλα παραδείγματα; Στείλτε παρακαλώ ένα Email με αναφορά της πηγής/των πηγών στο: NLUK@gmx.net

Σας ευχαριστώ. Και τώρα, καλή διασκέδαση στην ανάγνωση.

Εν αρχή ην το Χάος

Το Χάος ήταν μόνο του, γύρω του επικρατούσε ατελείωτο κενό και βαθύ σκοτάδι. Μετά από χιλιετίες που υπέφερε από μοναξιά δημιούργησε (ή γέννησε) την *Γαία*. Ακολούθησαν ο *Τάρταρος** (Κάτω Κόσμος), ο *Ερεβος* (Θεός του σκότους του Κάτω Κόσμου), η *Νύξ* (Θεά του σκότους της νύχτας) και ο *Έρως* (Θεός του έρωτα). (* εδώ έχουμε το πρώτο “πρόβλημα”, καθώς κατά μία άλλη εκδοχή ο *Τάρταρος* δεν είναι αδελφός της *Γαίας*, αλλά ένας από τους γιους της!)

Γαία, λεπτομέρεια από την Γιγαντομαχία: αττική-ερυθρόμορφη κύλικα, 410-400 π.Χ.

Η *Γαία* γέννησε τον *Ουρανό*, τον *Πόντο* (τη θάλασσα) και την *Ουρέα* (τα βουνά). Με τους γιους της γέννησε και άλλους θεούς. Με τον *Πόντο* του θεούς της θάλασσας και με τον *Ουρανό* τους 12 Τιτάνες και άλλους γίγαντες (Κύκλωπες, Εκατόγχειρες, Γίγαντες,...). Με δύο από τους Τιτάνες θα ασχοληθούμε περισσότερο: τη *Ρέα* και τον *Κρόνο*.

Η *Ρέα* και ο *Κρόνος*, αν και αδέρφια, παντρεύτηκαν. Αφού ο *Κρόνος* ανέτρεψε, με τη βοήθεια της *Γαίας*, τον *Ουρανό* από τον θρόνο, δέχτηκε την κατάρα του “κάποτε θα πάθεις το ίδιο από τα παιδιά σου!” Φοβούμενος αυτόν τον χρησμό, πρόσταξε τη *Ρέα* να του φέρνει κάθε παιδί που θα γεννούσε. Έτσι, κατάπνε τα πρώτα πέντε παιδιά που του γέννησε η *Ρέα* (*Δήμητρα, Ήρα, Άδης, Εστία* και *Ποσειδών*).

Όταν η *Ρέα* εγκυμονούσε και πάλι ήταν τόσο απελπισμένη που συμβουλευτήκε τους γονείς της, *Ουρανό* και *Γαία*. Εκείνοι τη συμβούλεψαν να γεννήσει το παιδί της στην **Κρήτη** και να φέρει στον *Κρόνο* αντ'αυτού μία πέτρα. Έτσι και έγινε και η *Ρέα* έφερε στον κόσμο τον γιο της *Δία* (ο *Ζευς*, του *Διός*) στην **Κρήτη** σε μία σπηλιά κοντά στη *Λύκτο* ή *Λύττο* (σπήλαιο του Ψυχρού) γνωστό και ως σπηλιά του *Δία* ή *Δικταίον Άντρον*. Βλ.επίσης και το ενημερωτικό φυλλάδιο [Nr. 35-04 Exkursion zur Psychro-Höhle](#)). Αναθρεμμένος από τις νύμφες του δάσους *Αδράστεια* και *Τδη*, τρεφόμενος από το γάλα της αίγας *Αμάθειας* και προστατευόμενος από τους *Κουρήτες*, ο *Ζευς* μεγάλωσε στην Κρήτη, αλλά στο *Ιδαίον Άντρον* (βλ.το ενημερωτικό μας φυλλάδιο [Nr. 17-04 Exkursion zur Idäischen Höhle](#)) (και εδώ δίστανται οι απόψεις: σύμφωνα με τον *Ησίοδο* ο *Ζευς* γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Κρήτη, ενώ κατά τους *Πολύβιο* και *Πανσανία* ο τόπος γέννησης του *Δία* ήταν το *Λύκαιον* στην *Αρκαδία* και αργότερα τον έφερε η *Ρέα* στην **Κρήτη**).

Εικ.: Η *Ρέα* φέρνει στον *Κρόνο* μία πέτρα τυλιγμένη σε φασκίες

Ας μείνουμε στον *Δία*, ο οποίος, κατά τον *Ησίοδο*, μεγάλωσε γρήγορα και με ένα κόλπο κατάφερε να κάνει τον πατέρα του τον *Κρόνο* να ξεράσει την πέτρα και τα 5 αδέρφια του. Ακολουθώντας την παράδοση των “προγόνων” του, παντρεύτηκε αργότερα την αδελφή του *Ήρα* και απέκτησε μαζί της πολλούς απογόνους (*Ηβη, Ειλείθυια*, κατά τον *Όμηρο* και τον *Ήφαιστο*, κατά τον *Ησίοδο* και τον *Άρη*). Ανεξάρτητα από αυτό, ο *Ζευς* ήταν ένας γνήσιος “ερωτιάρης” και κυνηγούσε πολλές γυναίκες (θεαινές και θνητές). Η σύζυγός του η *Ήρα* τα παρακολουθούσε όλα αυτά με ζήλια, γεγονός που τον ανάγκασε να αλλάζει συχνά τη μορφή του για να πολιορκεί τις “λατρεμένες” του με πολλές και διαφορετικές ανθρώπινες και ζωικές μορφές. Έτσι, μεταμορφώθηκε για παράδειγμα σε έναν ταύρο για να πολιορκήσει την ωραία *Ευρώπη*, την κόρη του βασιλιά των *Φοινίκων* *Αγήνορα* και της *Τηλεφάσας*, και με αυτή τη μορφή την απήγαγε και την έφερε στην **Κρήτη**. Ο *Gustav Schwab* το κατέγραψε έτσι:

“Στη χώρα της *Τύρου* και της *Σιδώνος* μεγάλωσε η παρθένος *Ευρώπη*, η κόρη του βασιλέα *Αγήνορα*, στη βαθιά απομόνωση του πατρικού παλατιού.”

„Ο *Κρόνιος Ζευς* ήταν σημαδεμένος από τα βέλη του *Έρωτα*, που μπορούσαν να κατακτήσουν τον αδούλωτο πατέρα των θεών, και μαγεμένος από την ομορφιά της νεαρής *Ευρώπης*.”

Καθώς όμως έτρεμε την οργή της Ήρας και καθώς δεν είχε ελπίδα να παραπλανήσει την αθωότητα της παρθένου, ο πανούργος θεός επινόησε ένα καινούργιο κόλπο. Μεταμορφώθηκε και έγινε ένας ταύρος. Αλλά τι ταύρος!”

“Με περίσσια χάρη πλησίασε ο υπέροχος ταύρος την παρθένο, κι εκείνη τόλμησε να τον φιλήσει στο γιαλιστερό του μέτωπο. Το ζώο άφησε ένα μούγκρισμα χαράς, όχι όπως μουνγκρίζουν οι κοινοί ταύροι, αλλά σαν τον ήχο μιάς λυδικής φλογέρας, που αντιλαλεί στις κοιλάδες. Μετά κάθισε στα πόδια της όμορφης αρχοντοπούλας, την κοίταζε με πόθο, της γύρισε τον σβέρκο της και της έδειξε την πλατιά του ράχη.”

“... μετά εκείνη πήδησε χαμογελαστή στη ράχη του, ενώ οι φίλες της κοιτούσαν με δισταγμό. Ο ταύρος όμως, όταν έκλεψε εκείνη που ποθούσε, πετάχτηκε από το έδαφος. Αρχικά έφυγε αργά με την παρθένο, αλλά τόσο, έτσι ώστε να μην τους προλαβαίνουν οι συντρόφισσές της. Όταν άφησε τα λιβάδια πίσω του και είχε εμπρός του την άγονη ακτή, διπλασίασε τον βηματισμό του και πλέον δεν έμοιαζε με καλπάζοντα ταύρο, αλλά με φτερωτό άτι. Και πριν η Ευρώπη καταφέρει να συνέλθει, είχε πηδήσει με μιας στη θάλασσα και έφυγε κολυμπώντας με τη λεία του.”

„Επιτέλους κατά το απόγευμα έφτασαν σε μία μακρινή ακτή. Ο ταύρος πήδησε στη γη, άφησε την παρθένο κάτω από ένα θολωτό δέντρο να γλιστρήσει απαλά από τη ράχη του και εξαφανίστηκε από τα μάτια της. Στη θέση του εμφανίστηκε ένας υπέροχος, θεϊκός άνδρας, ο οποίος της εξήγησε ότι ήταν ο ηγεμόνας της νήσου **Κρήτης** και ότι θα την προστάτευε, εάν είχε την ευτυχία να την κάνει γυναίκα του.

Η Ευρώπη, μέσα στην εγκατάλειψή της, του έδωσε το χέρι σαν σημάδι της συγκατάθεσής της, και έτσι ο στόχος του Δία επετεύχθη. Και αυτός εξαφανίστηκε όπως ήρθε.”

Ευρώπη και Ταύρος, Αττικός ερυθρόμορφος κρατήρας, περ. 490 π.Χ. Tarquinia, Museo Nazionale Tarquiniese, Ιταλία

Η Ευρώπη αρχικά εξοργίστηκε, μετά έπεσε σε πένθος και στο τέλος μισούσε τον εαυτό της. Παρακαλούσε να ξανασυναντήσει τον ταύρο για να τον κατακρεουργήσει, να του ξεριζώσει τα κέρατα από το κεφάλι. Μετά σκέφτηκε να θέσει ένα τέλος στη ζωή της πηδώντας από τους βράχους, δεν είχε όμως το θάρρος για να το κάνει. Ήταν σε αυτήν την κατάσταση, ώσπου της εμφανίστηκε η θεά *Αφροδίτη*.

„Παρηγορήσου, Ευρώπη! Ο Ζευς είναι αυτός που σε έκλεψε· είσαι η ιρλανδή σύζυγος του ανίκητου θεού· αθάνατο θα μείνει το όνομά σου· γιατί το ξένο μέρος του κόσμου που σε υποδέχτηκε, θα λέγεται εφεξής Ευρώπη!”

Χάρισε στον Δία 3 γιους: τον Μίνωα, τον Ραδάμανθυ και τον Σαρπηδόνα και παντρεύτηκε τον πραγματικό ηγεμόνα της **Κρήτης**, τον βασιλιά *Αστέριο*, ο οποίος υιοθέτησε τους τρεις “θεϊκούς γιους”.

Αυτή είναι η μάλλον πιο γνωστή παράδοση της “Ευρώπης”. Ο Hans Georg Wunderlich γράφει επ'αυτού: >>Μία λιγότερο γνωστή και λιγότερο ρομαντική παράδοση την συναντάμε στον Ηρόδοτο (I, 2): Μετά, έτσι διηγούνται (οι Πέρσες), προσάραξαν κάποιοι Έλληνες, την καταγωγή των οποίων δεν γνώριζαν, στην Τύρο της Φοινίκης και απήγαγαν την κόρη του βασιλιά, Ευρώπη. Ήταν όμως μάλλον **Κρήτες**”. Αυτή η ασιατική εκδοχή, ειδωμένη από τη ματιά των ηττημένων και των κλεμμένων, φαίνεται ότι αντιστάθηκε στο όμορφο >προπαγανδιστικό παραμύθι< των Ελλήνων για αιώνες. Τουλάχιστον την συναντάμε στον έκτο μετά Χριστόν αιώνα στη βυζαντινή Χρονική Ιστορία του Ιωάννη Μαλάα. Εκεί διαβάζουμε ότι στην Τύρο πολύ καιρό αργότερα θυμόντουσαν σε ετήσια μνημόσυνα αυτή την >Ατυχή Εσπέρα<, όταν ο Αγήνορας έχασε την κόρη του και έδωσε στην ήπειρό μας μέσω Κρητών κομμάντο την αρχέγονη μητέρα της”. <<

Θα μπορούσα να συνεχίσω με τον Μίνωα, τον γιο της Ευρώπης, τις ιστορίες και τους απογόνους του, αλλά πριν θα ήθελα να αναφερθώ σε ένα άλλο “βλαστάρι” του Δία.

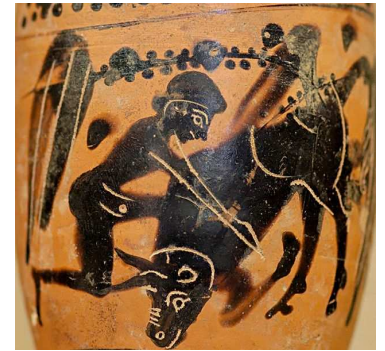
Ηρακλής, γιος του Δία και της Αλκμήνης

Ο Ζευς ερωτεύτηκε την *Αλκμήνη* και της εμφανίστηκε στη μορφή του συζύγου της, *Αμφιτρώνα*. Εξαπατημένη εκείνη δόθηκε στον Δία και γέννησε αργότερα τον *Ηρακλή*. Η Ήρα από τη ζήλεια της μισούσε τον Ηρακλή υπερβολικά και τον παρακολουθούσε σε όλη του τη ζωή. Έτσι, με την επέμβαση της, τον κατέλαβε μανία, με αποτέλεσμα να σκοτώσει τη γυναίκα του και τους 3 γιους του. Για εξιλέωση αυτής της πράξης του έπρεπε ο Ηρακλής να υπηρετήσει τον βασιλιά Ευρυσθέα και να εκτελέσει για αυτόν 12 άθλους. Ο 7ος άθλος -η αρπαγή του *Ταύρου της Κρήτης*- τον έφερε στην **Κρήτη**.

Ο βίος και οι άθλοι του Ηρακλή εξιστορούνται με λεπτομέρειες σε πολλά βιβλία.

Στο βιβλίο του Gustav Schwab “Οι ωραιότεροι μύθοι της κλασικής αρχαιότητας” η ιστορία καταλαμβάνει σχεδόν 50 σελίδες. Οι αδελφοί Στεφανίδη του αφιέρωσαν μάλιστα ολόκληρο βιβλίο. Κοινό γεγονός σε όλους είναι ότι για τον 7ο άθλο, που θα τον οδηγούσε στην **Κρήτη**, έχουν αφιερώσει μόνο λίγες γραμμές. Εδώ θα ήθελα να παραθέσω πάλι τα λόγια του Gustav Schwab:

Ο βασιλιάς Μίνωας της Κρήτης είχε υποσχεθεί στον θεό Ποσειδώνα να θυσιάσει προς τιμήν του, ό,τι θα εμφανιζόταν πρώτο από τη θάλασσα, καθώς ο Μίνωας είχε ισχυριστεί ότι δεν κατέχει ζώο, που να είναι άξιο να υπηρετήσει μία τέτοια σημαντική θυσία. Έτσι, ο θεός ανέδυσσε από τη θάλασσα έναν εξαιρετικά ωραίο ταύρο, ο βασιλιάς όμως δειλάστηκε από την υπέροχη μορφή του ταύρου και σκέφτηκε να τον κρύψει στα κοπάδια του και να προσφέρει στον Ποσειδώνα έναν άλλο ταύρο για θυσία. Εξοργισμένος γι' αυτό ο θεός της θάλασσας έκανε τον ταύρο μανιακό προκαλώντας μεγάλες καταστροφές στο νησί της Κρήτης. Για να κατευνάσει αυτόν τον ταύρο και να τον φέρει στον Ευρυσθέα, ανατέθηκε στον Ηρακλή, ο 7ος άθλος. Όταν ο Ηρακλής πήγε με αυτή την εντολή στην Κρήτη και εμφανίστηκε μπροστά στον Μίνωα, εκείνος ήταν πασιχαρής για την προοπτική να ξεφορτωθεί τον καταστροφέα του νησιού, και μάλιστα τον βοήθησε ο ίδιος να πιάσει το ξέφρενο ζώο, και η ηρωική δύναμη του Ηρακλή κατεύνασε τη μανία του ταύρου σε τέτοιο βαθμό ώστε τον μετέφερε το ίδιο ζώο στην ακτή και από εκεί έφυγαν με το καράβι για την Πελοπόννησο.

Ο Ηρακλής με τον Τάυρο της Κρήτης, αττικό βάζο 480 – 470 π.Χ. Μουσείο του Λούβρου, Παρίσι

*Με αυτόν τον άθλο ο Ευρυσθέας ήταν ικανοποιημένος, ωστόσο, αφού παρατήρησε τον ταύρο με ευχαρίστηση, τον άφησε αμέσως ελεύθερο. Όταν ο ταύρος δεν ήταν πια υπό τη μαγική επήρρεια του Ηρακλή, επέστρεψε στην παλιά του μανία, περιπλανήθηκε σε όλη τη Λακωνία και την Αρκαδία, πέρασε από τον Ισθμό στον Μαραθώνα στην Αττική και κατέστρεψε εδώ τη χώρα όπως προηγουμένως στο νησί της **Κρήτης**. Μόλις ο Θησέας κατάφερε αργότερα να τον τιθασεύσει.<<*

Αλλά αυτή είναι μία άλλη ιστορία.

Σε αυτό το σημείο θα ολοκληρώσω το πρώτο ενημερωτικό φυλλάδιο της σειράς “**Η Κρήτη στην ελληνική μυθολογία**”

Γερμανική βιβλιογραφία (για αυτό και όλα τα ενημερωτικά φυλλάδια που θα ακολουθήσουν):

Schwab, Gustav: „Die schönsten Sagen des klassischen Altertums“ – Fischer Taschenbuch Verlag in der Ausgabe März 2008
 Wunderlich, Hans Georg: „Wohin der Stier Europa trug“ – 2007 Anaconda Verlag GmbH
 Fischer, Elizabeth & Camp, John: „Götter – Helden – Philosophen“ – Konrad Theiss Verlag GmbH, Stuttgart 2003
 Gebrüder Stefanides: Griechische Mythologie: „Die Götter des Olymp“ – Verlag Sigma – ISBN-10: 960-425-061-2
 Gebrüder Stefanides: Griechische Mythologie: „Herakles“ – Verlag Sigma – ISBN-10: 960-425-072-8
 Gebrüder Stefanides: Griechische Mythologie: „Perseus - Theseus“ – Verlag Sigma – ISBN-10: 960-425-095-7
 Gebrüder Stefanides: Griechische Mythologie: „Ilias – Der Trojanische Krieg“ – Verlag Sigma – ISBN-10: 960-425-060-4
 Gebrüder Stefanides: Griechische Mythologie: „Odyssee“ – Verlag Sigma – ISBN-10: 960-425-067-1

Internet:

Götter und Sagengestalten der griechischen Mythologie: <http://www.griechische-sagen.de/>
 Das Mythenor – Griechische Mythologie: <http://www.mythenor.de/griechen/anfang.htm>
 Uni-Protokolle - Griechische Mythologie: http://www.uni-protokolle.de/Lexikon/Griechische_Mythologie.html
 Kleines Lexikon der Mythologie: <http://www.gottwein.de/Cap/Mythologie.php>
 Die Rückkehr der Götter: <http://www.goetter-2010.de/ausstellung/die-familie-der-griechischen-goetter.html>
 Griechische Mythologie: http://de.wikipedia.org/wiki/Griechische_Mythologie
 Homer: <http://de.wikipedia.org/wiki/Homer>
 Hesiod: <http://de.wikipedia.org/wiki/Hesiod>
 Herodot: <http://de.wikipedia.org/wiki/Herodot>
 Gaia: [http://de.wikipedia.org/wiki/Gaia_\(Mythologie\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Gaia_(Mythologie))
 Rhea: [http://de.wikipedia.org/wiki/Rhea_\(Mythologie\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Rhea_(Mythologie))
 Kronos: <http://de.wikipedia.org/wiki/Kronos>
 Zeus: <http://de.wikipedia.org/wiki/Zeus> [<http://www.kreta-umweltforum.de/wbb2/thread.php?threadid=3848>]
 Europa: [http://de.wikipedia.org/wiki/Europa_\(Mythologie\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Europa_(Mythologie))
 Herakles: <http://de.wikipedia.org/wiki/Herakles>

Μετάφραση από τα γερμανικά: *Μαρία Νικηφόρου*